

Bit ćeš Bog moj (usp. Post 28,21)

Zavjetovanje i posvećeni život u Svetom pismu

referat na 27. redovničkim danima, 16. i 17. rujna u Zagrebu i Splitu, objavljen kao stručni rad u: *Posvećeni život* (ISSN 1846-7180), br 1 i 2 (29 i 30), god. 15, Zagreb 2011., str. 7–20.

Opet i opet pripadne mi premila zadaća pozvati da zajedno pogledamo u dragocjeno blago koje nam je povjereno. Riječ Božja izvor je našega života i obveza za sve, Sveto pismo nam je pouka i korektiv, nadahnuće i utjeha. Dođite, crpimo radosno iz vrela pred kojim smo svi primatelji i učenici! Ova studija nije drugo nego još jedan pokušaj da se podsjetimo na ono što znamo, da upozorimo na ono što piše, da ponovimo što je za nas važno. Dobro je što su nam biblijski tekstovi već bliski i prijateljski smo se s njima pa možemo odmah zastati na pojedinostima i zaroniti u dubine. Ovdje ćemo pokušati na nekoliko poznatih primjera uočiti bitne karakteristike zavjetovanja i posvećenoga života u Svetom pismu. Započet ćemo s praocem Jakovom, do kojega će se na kraju vratiti. Osim toga istaknut ćemo negativan primjer suca Jiftaha, skrovit duhovni rast čuvenoga Samsona i divan primjer Ane, majke Samuelove koja zacijelo predstavlja najbolji primjer zavjetovanja u cjelokupnom Svetom pismu, kako Starom tako i Novom zavjetu. Upozorit ćemo vrlo kratko na Josipa Egipatskoga kao Nazireja i na glavne točke iz zakona o nazireatu.

Prvi zavjet (Post 28,20–22)

S pravom će pažljivo oko primijetiti kako je naslov ovoga izlaganja pogrešan tj. neispravno navodi biblijski tekst. Patrijarh Jakov naime u čas kad izriče ove riječi još nije s Bogom "na ti", svoj zavjet ne izriče u dijaloškom, nego u opisnom obliku, u trećem licu: "Gospodin-Jahve bit će moj Bog" (Post 28,21).

Neposredan praotac, otac Izraelovih plemena, polaže prvi zavjet na koji nailazimo listamo li Sveto pismo od početka. Tako se na začecima povijesti svetopisamskoga Božjega naroda nalazi *zavjet*. Poznajemo okolnosti. Nakon što mu se Bog u noći kroz san objavio Jakov idućega jutra rano ustaje, pomazuje spomen stup – kamen s uzglavlja – i polaže svoj zavjet.

Mi obično priređujemo radosno slavlje i gozbu za mnoge kad polažemo zavjete. Tako to i odgovara zakonskim propisima iz Ponovljenoga zakona koji nalažu da

se zajednica raduje pred Gospodinom na mjestu koje je on odabrao, da u veselju blaguje. Ondje se zavjeti ispunjuju – ponavlja Mojsije na svoj smrtni dan Božji zakon (Pnz 12,7.12). Mi osim toga polažemo zavjete na kraju jednog puta koji je na ovaj ili onaj način sustavna i promišljena priprava u kojoj se već unaprijed Bogu povjeravamo i predajemo.

- **U 3. licu**
- **Bjgunac u tuđinu**
- **“sunce je zašlo” 28,11**
- **Božja inicijativa *prethodi***
  - **“Dom Božji, vrata nebeska” 28,17**
- **Postavlja uvjete Bogu**
  - **Kruh, ruho, sigurnost**
- **Perspektiva formule saveza i sv. Tome**
- **“U tebi će se blagoslivljati sve obitelji tla zemaljskoga” 28,14 usp. 12,3**
- **“evo, ja sam s tobom” 28,15**
- **“sve ono što ćeš mi dati” 28,22**

Počeci s Jakovom, znamo, ne bijahu takvi. On zavjet polaže u trenutku kad istom kreće na svoj samostalan put. I nije taj pokret razborita junačka odluka odrasla mladića, nego bijeg od kajinovskih bratoubilačkih nakana brata Ezava. Jakov polaže zavjet kad je sunce zašlo (Post 28,11).

Uništio je Jakov i bolno razvrgnuo veze s obitelji. S *bratom* najprije trguje (Post 25,31), potom na prijevaru otima njegov blagoslov (27,27) i zarađuje ubojitu mržnju i prijetnju smrću (27,41). *Oca* je grubo i prostački varao, niječući opet i opet svoj identitet, pretvarajući se i proglašavajući da jest nešto što nije (27,19.32). Čak će sveto ime Božje zlorabiti za svoju laž (Post 27,20). *Majci* koja si trostrukim pozivom "Poslušaj moj glas!" (27,8.13.43) preuzetno pripisuje autoritet koji samo Bogu pripada, Jakov se submisivno pokoravao. Od nje i za prijetnju saznaje i po njezinu savjetu, i opet uz izgovor, bježi (27,42–45). Tako se napokon i od nje odvaja, tako započinje njegov put slušanja Božjega glasa.

Ako se dakle i naš novicijat ispuni trgovanjem u međusobnim odnosima i ako se pretvori u kupovanje prednosti, u pretvaranje i glumu, u nezdravo podređivanje samoga sebe, to još ne znači da Bog nema svoje planove i da ne može dovršiti ako je što započeo.

Jakovu u takvu stanju, bjeguncu bez doma i obitelji, na putu u tuđinu, Bog pristupa da ga spasi. Poredak je dobar. Najprije se Bog objavljuje Jakovu i iznosi svoje nacрте ((Post 28,13–15). Na početku stoji Božja inicijativa, inače bi zavjetovanje moglo biti problematično više nego što jest. Ključan je to trenutak u kojem se Jakov prvi put susreće s Bogom. Gospodin mu prilazi u onom dijelu našega ljudskoga iskustva gdje pretvaranje, trgovanje, laž, gluma i izgovori ne vrijede. Dok spavamo naša duša govori kako joj je, osjećaji pokazuju svoje pravo lice, osjećamo kakvi smo – otvaramo karte. *U snu* Bog dira Jakova u srce i ulazi u njegovu dušu. Nije samo pobožna izreka da "Gospodin svojim u snu daje" (Ps 127,2).

Nekoliko stupnjeva u Jakovljevoj reakciji dovodi do zavjeta.

Ponajprije tu je njegov *intenzivan*

religiozni doživljaj. Očito još u noći budi se iz sna ispunjen strahopoštovanjem, prodrman, ne daleko od paničnoga napadaja. Na javi, svjesno on će ustvrditi da je sam Gospodin na tom mjestu (Post 28,16). Sada je to, očito, spoznao. Prodornost njegova religioznog iskustva zorno predočuje hiperboličan osjećaj da se nalazi u domu Božjemu i pred vratima neba, tj. u sudištu nebeskoga grada (28,17).

Je li ponovno zaspao Biblija ne bilježi. Svakako nov je stupanj iduće *jutro* (28,18) sa svojim višestrukim bogoslužnim činom koji će dovesti do perspektivnoga dovršetka. Jakov postavlja spomen-kamen i daje ime mjestu u skladu sa svojim doživljajima. Potom polaže svoj zavjet (28,20–22). Sama formula zavjeta vrlo je problematična. Jakov zapravo otvoreno postavlja uvjete Bogu. Niže svoje zahtjeve kojim traži potvrdu iskustvom, želi dokaze Božje dobrote i naklonosti. Traži kruha, ruha i siguran put. Želi Božju prisutnost, da mu bude čuvar-zaštitar na njegovim putešestvijama, želi jelo i odijelo, želi sretan povratak kući, odakle je pobjegao. Pogodba je to, pogađanje, *do ut des*, a ne zavjet. Izvorni trgovac Jakov još uvelike živi!

Ali osnovno opredjeljenje na koje smjera, obveza i predanje na koje se sprema, divni su. Bit će on *moj Bog*, zavjetuje se Jakov i tako prvi put u Svetom pismu spominje tu međusobnu pripadnost, tu odlučujuću vezu koja će prerasti u *formulu saveza* i obilježiti svu dalju povijest spasenja. Ti si moj, pripadaš mi! Upravo na te čarobne riječi pripadanja i povezanosti vratit će se Toma apostol pred uskrslim Kristom. "Bog moj", reći će (Iv 20,28). O tome je doista riječ i danas u zavjetovanju. Nama ljudima dana je odluka da prepoznamo tko nam je vrhovni ideal, kome ćemo pripisati božanski autoritet. Na čovjeku je da odabere, pred kime se duša njegova klanja, kome oči uzdiže, kome se obraća. Kumirina – bilo drevnim, bilo modernim – ili pravom i živom Bogu. (Hoće li od jutra zaroniti glavu u "24 sata" ili će Bogu upraviti dušu, što će za nj biti Božja riječ kojoj poklanja pozornost i pripisuje joj najvišu vrijednost, odlučuje čovjek. Ispravno ili pogrešno.) Sretni smo što naziv dvaju osnovnih dijelova Svetoga pisma u hrvatskoj tradiciji nije kao u europskim jezicima otišao u smjeru oporuke, nego je upravo *zavjet*.

Jakovljevi nevješt, dalek i poremećen odnos s Bogom o kojem najprije govori u trećem licu razumljiv je na temelju stanja u kojem se nalazi zbog dosadašnjih postupaka i činjenice da u zapisanim koracima obiteljskoga života nikad od roditelja nije bio poučavan o Bogu. Na istoj se pozadini može razumjeti i njegova skučenost i sebični individualizam, zatvoreni mali svijet. Pridodamo li tome prvu psihološku potrebu za osobnom sigurnošću i afirmacijom vlastite osobe još je više toga jasno.

Bog progovara o njegovu djedu i ocu, i o zemlji (Post 28,13). Jako zanima jelo i odijelo za njega samoga. Božji pogled širokogrudno se proteže na sve četiri strane svijeta (28,14), Jakov misli na svoj put. Dvaput Bog najavljuje potomstvo (28,13.14), a Jakov za sada nije kadar doli misliti na vlastitu egzistenciju i tjeskobno se brinuti što će jesti, u što li se odjenuti.

Jakov ne uzima u svoj zavjet ono što i mi tako lako previdimo, a to je Božja najava Abrahamu koju Bog vjerno drži i pri kojoj, eto, ostaje. "U tebi će se blagoslivljati sve obitelji tla zemaljskoga" (28,14 usp. 12,3) iste su riječi koje je već Abraham slušao. To je globalno poslanje koje Bog sada Jakovu namjenjuje i on to kao da je prečuo i nije registrirao u svom individualističkom zavjetu. Velika je to životna zadaća. S jedne strane u duhovnosti je poznato da je *univerzalnost* znak za rasuđivanje i razlikovanje što je od Duha Božjega. S druge strane *blagoslov* nas vraća na početke Svetoga pisma i definiciju što je to slika Božja. Bog je taj koji daje blagoslov. Potom će Melkisedek, čovjek, blagoslivljati (Post 14), a već Abraham, i sada Jakov, jasno su prema Božjem nacrtu obdareni tom svetom i snažnom zadaćom da budu ne samo pasivni primatelji nego i aktivni nositelji blagoslova. Biti slika Božja znači i ovo: imati poslanje za tu božansku djelatnost donošenja blagoslova.

Gospodin se sa svoje strane nije usprotivio Jakovljevu zavjetu. Ne proturječi Jakovljevoj metodi zavjetovanja i njegovoj formuli zavjeta. Na taj način prihvaća njegove uvjete, prihvaća pogodbu. Uostalom, kad Jakov zahtjeva i postavlja uvjet: "Ako Bog bude sa mnom" (Post 28,21), to je vrlo precizna jeka – i prihvaćanje – onoga što je Bog unaprijed najavio i obećao: "Evo, ja sam s tobom" (r. 15).

Završetak Jakovljeva govora otkriva napokon lijepu novost jer to su prve riječi koje će doista Bogu uputiti; smijemo reći Jakovljeva prva molitva (Post 28,22b). To je molitva predanja i velikodušnosti. Jakov obećava što će Bogu dati. Odvažio se i zbližio, i sada kaže "ti" ("*ti* ćeš davati", "za *tebe* ću odvajati desetinu" 28,22). Osim toga sada, na kraju svoga zavjetovanja, pokazuje ipak i važnu, dragocjenu otvorenost i širinu za najavljene Božje nakane s njime jer spominje "sve ono što ćeš mi dati" (28,22). Biti s Bogom "na ti" i imati spremnost primiti sve što nam on daje, velika je stvar.

Josip – nazirej

Poučno je i srcu ugodno što će ostarjeli Jakov u svojem očinskom blagoslovu pred svim okupljenim sinovima istaknuti sina Josipa kao Bogu posvećenoga nazireja (Post 49,26). Isto će ponoviti i potvrditi veliki Mojsije u svom oproštajnom, proročkom blagoslovu nad Izraelovim plemenima (Pnz 33,16). Josip Egipatski jest *nazirej*. Osobita naklonost očeva koju uživa i kićena haljina odmah nam pomažu da shvatimo kako je prema samom značenju naziva nazirej izdvojen, odijeljen. Pogled unatrag na Josipovo posvećenje Bogu omogućuju da muke koje u Egiptu ispočetka trpi prepoznamo kao put čišćenja za nezdravu protekciju, uhođenje i ogovaranje braće, za nesmotreno iznošenje vlastitih snova. Ključ svoga posvećenja sam izgovara pred braćom koja uviđaju svoje zlodjelo: "Bog me je poslao pred vama da vam život spasi velikim izbavljenjem." (Post 45,7). Naše posvećenje Bogu traži od nas da prepoznamo ono bitno i središnje poslanje gdje nam je kadikad vrlo visok položaj dodijeljen i golema vlast. Nije taj put bez trpljenja, ali smo ne samo kadri oprostiti, nego baš u tom podnesenom zlu možemo vidjeti kako Bog velikim slovima piše spasonosnu povijest za cijelu zajednicu. Braću koja su ga odbacila, htjela ga ubiti, koja su ga za novac prodala, Josip tješi i nevjerojatno tumači njihovo djelo: To ga je Bog poslao, a gledao je upravo na njihov spas.

Zakon o posvećenju

Za tu izdvojenost i posvećenje Sveto pismo ima i zakon, sročeni i zapisani u Br 6, neposredno prije čuvenoga svećeničkoga blagoslova. Ta *tora*, ta uputa inzistira ponajprije na tome čime ispunjamo nutrinu, čime se hranimo (Br 6,3.4). Poštuje tjelesni razvoj (r. 5) i propisuje udaljenost od mrtvila, od mrtvih duša (*nefeš met* r. 6). Kao što će kasnije Krist u evanđelju tražiti odvajanje od vlastite obitelji, već je u ovom zakonu nazireat jasno postavljen iznad roditelja, braće i sestara (r. 7). Znakovito je što zakon izrijeком propisuje i mogućnost obnove posvećenja. Valja krenuti ispočetka, iznova (r. 9–12). To je i za ovo naše promišljanje važno.

Nesmotren zavjet oca Jiftaha (Suci 11s)

Postupak oca Jiftaha iz Knjige o sucima ključan je primjer koji upozorava na strahovite *promašaje* s kojima zavjetovanje može biti povezano. Jiftah polaže zavjet kao na kakvoj lutriji, već prema tome tko prvi iz kuće iziđe, bit će njegov prinos Bogu (usp. Suci 11,30). Čitamo da je ispunio je svoj zavjet (11,39) ali ipak Pismo pri izvršenju ne navodi izričito

spaljivanje žrtve paljenice što je otac u svojoj fatalnoj formuli zavjeta najavio. Jiftah je živo upozorenje i opomena da se i ludost može zavjetovati.

Kao i inače Sveto pismo računa da smo razumni pa nam nudi kontekst i cjelovit pogled i pozadinu koja stoji iza zavjeta. Istina, Jiftah pobožno i duboko teološki ispravno govori da je Gospodin sudac (Suci 11,27) i Duh Božji doista silazi na njega prije nego kreće u svoje pothvate (r. 29). Jiftah izvrsno poznaje povijest spasenja i prije nego što se daje u ratnički pohod on vrsno argumentira, opširno i bogato pregovara (r. 14–27).

- **“Gospodin je sudac” (Suci 11,27)**
- **Duh Božji silazi na nj r.29**
- **Sin bludnice r.1, isključen iz obitelji r.2**
- **Vodi rat protiv svojih 12,4**
- **Nepromišljen govor usana Br 20,7**
- **“Rastvorio sam usta” 11,35.36 usp. Post 4,11**
- **Moguće posvećenje ispočetka Br 6,12**

Opis međutim ne prikriva da je Jiftah problematičan. Nezakonit je sin, rođen od nelegalne žene svoga oca, od majke bludnice (11,1). Isključen je iz obitelji, braća ga isključuju (r. 2), a on se odvaja i okuplja oko sebe nečasne ljude (r. 3). Zadnji dio njegova djelovanja obilježava žalostan pothvat: vodi rat među braćom, pokreće boj *protiv sunarodnjaka*, protiv svojih (12,4). Ima 42000 ubijenih u Efrajimu (r. 6) koji dakako pripada među plemena Božjega naroda; dio su Izraela. Zaključnu ocjenu Biblija daje navodeći *kratko vrijeme* njegove vlasti od svega šest godina (12,7) u kojem je izveo sve te svoje brzoplete poteze, vodio je dva velika rata. Također za nj nema spomena o mirnom razdoblju dok recimo kod Ehuda nailazimo na punih osamdeset (3,30), a kod Otniela, Debore, pa i Gideona na četrdeset godina mira (3,11; 5,31, 8,28).

Jiftah je izvrstan primjer da zavjet može biti nepromišljen govor usana kako to Pismo kaže (Br 30,7). On praktički zavjetuje kćer kao paljenicu premda je izrijeком zabranjeno žrtvovanje djece (Pnz 12,31). Poput Rubena u početku koji sinove daje kao jamčevinu (Post 42,37) on ludo misli da kao otac smije raspolagati od Boga darovanim životom svoje djece. Kod Abrahama i Izaka u Post 22 od početka je jasno ustanovljeno da je riječ o kušnji i znamo da svemu prethodi Božja inicijativa i zahtjev. Kod Jiftaha toga nema, on postupa na svoju ruku. Abrahamova žrtva je prihvaćena i potvrđena Gospodin jasno veli: "Nisi mi uskratio - sina" (Post 22,16), ali to ne znači njegovo ubijanje ni razaranje njegova života.

Istina, Jiftah svoj zavjet polaže u molitvenoj formi, obraća se Bogu u dijaloškom, ti-obliku (Suci 11,30), ali to je *jedina riječ* koju Bogu upućuje. Uostalom sam uviđa da je pri zavjetovanju – kako veli – *"rastvorio svoja usta* prema Gospodinu" (11,35) što i kći ponavlja i potvrđuje u svom odgovoru (r. 36) istim onim riječima koje opisuju kako je zemlja otvorila usta pred Abelovom krvi (Post 4,11). Ipak on odlučno tvrdi da se ne može

ispočetka (slično Izaku koji inzistira da ima samo jedan blagoslov Post 27,37) iako zakon o posvećenju Bogu baš propisuje i itekako poznaje obnovu i nov početak posvete (Br 6,12). Jiftah, otac, optužuje jedinicu-kćerku koja mu je iz kuće u susret izišla, na nju svaljuje odgovornost (Suci 11,35) umjesto da izvuče pouku da treba biti razborit u svojim obećanjima koja daje Bogu.

Njegov postupak stoji kao upozorenje svima onima u našim zajednicama koji imaju prirodan autoritet ili pravnu vlast da nikad ne raspolažu s drugima kao da *posjeduju* njihov život.

Samsonov duhovni put (Suci 13-16)

Biblijski je Samson izvrstan primjer da se posvećenje i izdvojenost zbivaju na Božju inicijativu, vrijede od majčine utrobe kao pravo zvanje, da se za to traže dobri roditelji i odgojitelji, ali da i unatoč tome čovjek može ukrivo poći. Božji nazirej Samson dobro pokazuje da se traži duhovni rast i da zvanje od Boga uvijek smjera na cijelu zajednicu, na širi kontekst i izbavljenje Božjega naroda, a ne na individualističko ostvarenje. Njegov primjer upozorava napokon da se Božji uspjeh može ostvariti i u ljudskoj slabosti.

- **poziv od majčine utrobe za cijelu zajednicu**
- **idealni odgojitelji**
- **idealan svijet: zavođenje, mito, prijetnja, nasilje**
- **rast**
  - **“Ispravno u mojim očima” 14,3.7**
  - **“kako oni meni, tako ja njima” 15,17**
  - **trostruka laž bez sustezanja 16,7.11.13**
  - **Prva molitva u žeđi 15,8**
  - **Govori istinu, ranjiv 16,17**
  - **Pred smrt moli: “Jahve!” 16,28**
    - **“Moje oči”**
- **Smrću donio spas (usp. 16,30)**

Bog po svom izaslaniku i glasniku najavljuje svoju inicijativu (Suci 13,3–5). Manoah i njegova žena su posve sigurni da su primili objavu od Boga. "Boga smo vidjeli" kaže Manoah (13,22). Život Bogu posvećene osobe moguć je i ima smisla samo ako postoji pravo Božje zvanje za to. Biti izdvojen i Bogu posvećen zapravo znači izvršenje naloga, a ne neku vlastitu veličinu i snagu od samoga sebe.

Bog je taj koji za Samsona veli da će biti *nazirej* (Suci 13,5.7). Život posvećene osobe moguć je tako da se prepozna, prihvati i ostvaruje Božja volja. Sam će Samson priznati svoju izdvojenost, nije kao drugi, nije kao svaki drugi čovjek (16,7.11.17) – što je, kako rekosmo, tumačenje i smisao riječi nazirej. Ali što to znači i kakav je to način života želi znati i njegov otac koji baš o tome pita Božjega anđela (13,12).

Samsonov primjer svjedoči da za život Bogu posvećene osobe odlučujuću ulogu imaju *roditelji*. Prema biblijskom opisu u onome što Bog traži osobitu ulogu ima majka.

Nazirej Božji Samson ima *idealne roditelje*. Čuvaju vjernost, blizinu i međusobnu otvorenost, razgovaraju o svojoj vjeri, o Bogu i svojim religioznim doživljajima, relativiziraju što treba relativizirati. "Da je Bog htio da umremo, ne bi nam to sve objavio" (13,23) točno zaključuje mudra, bogoljubna žena.

Oni se zajedno klanjaju (13,20). Kao reakciju na Božju objavu oni mole. Nisu si umislili neku veličinu, nisu krenuli po svome, nego baš sada mole. Točnije – otac, muž moli (13,8). Poučljivi su to roditelji i traže uputu od Boga: što s poslanjem, kako s dječakom (13,12). Koje pravo treba obdržavati, koji zakon vrijedi (*mišpat*), što ima biti njegovo djelo – pita otac. Muž i otac kojemu pripada autoritet traži pouku.

Unatoč ovim sjajnim uvjetima Samsonov posvećeni život nije svetački i nije bez teških stranputica i padova. Upozorenje je to i utjeha da i superiorna provedba redovničkoga odgoja – poželjna i obvezujuća – ne donosi nekim automatizmom dobar plod; ako ljudi svojim putom ukrivo pođu, ne moramo sebi sve predbacivati. Ali itekako valja realno gledati gdje sami vrludamo i zastranjujemo.

Samson se već u početku *usprotivio* svojim roditeljima. Pri tom se ravnao prema onome što vidi, prema subjektivnom doživljavanju. Mjerilo mu bje ono što je pravo u njegovim očima, ono što se vidi. Samson *gleda* (3x ראה 14,1s; 16,1) – tri put izvješćuje sveti tekst, i zaustavlja se na izgledu, na onome što je vidljivo (14,3.7), protiveći se tumačenju i razlozima roditelja (14,3).

courtesy of www.gerrit-van-honthorst.org

Problemi u njegovu ostvarenju Božjega poziva čini se počinju i tako da pred roditeljima *krije* svoju čudesnu snagu i čudesna djela koja izvršava pod vodstvom Duha (14,6). Ne samo da oni svojim načinom života zaslužuju povjerenje, nego oni su tražili pouku o njegovu posebnom životu i dobili je. Valjalo bi mu da se okoristio time. Sveto pismo ističe da ni njima otkrio (14,16) rješenje svoje domišljate *zagonetke* o medu i lavu koju će napokon odati svojoj prvoj ženi (14,17). Nije razvio s njima povjerljiv dijalog, premda se nakon prvoga bolnog sloma vraća u kuću očinsku (14,19).

Samson je jasan primjer kako posvećenje Bogu znači ulogu u svijetu. On je izložen svijetu za koji Biblija izričito opisuje da u njemu vlada zavođenje i podmićivanje, prijetnja i nasilje. "Zavedi ga, zaludi ga, izvuci na prijevaru!" kažu Filistejci njegovoj prvoj ženi iz Timne (14,15). Nalažu isto i fatalnoj Dalili (16,5). Dat će

srebrnike, mnoštvo, svaki – kažu Dalili (16,5), pa tako i čine (16,18). Prijete onoj prvoj ženi: "spalit ćemo tebe i očev dom" (14,15), pa tako i čine (15,6).

Rast

Na Samsonovu se primjeru očituje da je moguć duhovni rast. Na početku on se, vidjesmo, ravna po svojim očima (14,3.7). Potom će donositi odluku podliježući osjećajima, *bolesnim osjećajima* kakav je primjerice plač njegove prve žene koji traje sedam dana (14,17). Zatim će mu mjerilo biti *osvećivanje*, uzvratanje istom mjerom. "Kako oni meni, tako ja njima" – odgovara on na pitanje svojih sunarodnjaka o Filistejcima (15,11). U svom zlu Samson se

spušta dotle da otvoreno i na prvu, gotovo automatizmom i bez sustezanja *laže* (16,7.11.13). U odnos koji bi trebao biti ljubav i prijateljstvo kao bitan sastojak unosi laž. Kaže "ljubim te", a srce mu je drugdje! Postaje očito kako takav način života u svojoj nosivoj strukturi ne valja, grede su krivo postavljene, temelji pucaju. Biblijski opis jasno pokazuje: On koji je trebao započeti spasenje od Filistejaca (13,5), razlog je njihova napada (15,10).

Smijemo li neki prvi *preokret* i obraćenje vidjeti u trenutku kad se Samson daje svezati od svojih sunarodnjaka; predaje samoga sebe da bude izručen (15,13)? Svakako bitan je korak kada pritisnut žeđu, smrtno žedan, *moli* (15,18). Žeđ ga vodi u molitvu na koju će Bog, slično kao Izraelcima u pustinji (Izl 17,6; Br 20,11) dati odgovor izvorom iz stijene (15,19). To je prva zapisana Samsonova molitva! Ni mi danas, hvala Bogu, uza sva samozavaravanja i nevjernosti, nećemo ugasiti iskonske duhovne žeđi za Bogom koja nas vodi Spasitelju u ruke; na izvor iz nutrine njegove.

Nov je stupanj na Samsonovu putu kada govoreći istinu sama sebe čini ranjivim (16,17). Premda je već u trećoj nedopuštenoj i kobnoj vezi, po istini će priznati svoje cjeloživotno posvećenje: "Nazirej sam Božji od majčine utrobe" – ispovijeda on (16,17), baš kao što je to najavio anđeo (13,5), baš kao što je majka potvrdila izvješćujući (13,7). Svojim postupkom izručuje se praktički u neprijateljske ruke. Štoviše Samson je čovjek koji je doživio da ga je Bog ostavio (16,20).

Samosonova smrt

Pogled na Samsonovu smrt baca bitno svjetlo na njegov put i može razjasniti zašto Sveto pismo ističe *trajnost* njegova djelovanja, i to dva puta – dvadeset godina je bio sudac (15,20; 16,31).

Usprkos zastranjenjima i u svoj posljednji dan on *moli*. Traži od Boga snagu. Po prvi put, štoviše, izgovara i zaziva sveto *Božje ime* Jahve (16,28). Baš kako njegova majka proročki reče da će biti posvećen Bogu sve do dana svoje smrti (13,7), Samson se evo pred smrt obraća Bogu: "Spomeni me se, sjeti me se, svrati na mene svoju pozornost (hebr. זָכַר *zakar*)!" Kao pokojnik bit će Samson rehabilitiran, dolaze po njega iz kuće očinske i pokapaju ga s čašću uz oca (16,31).

Biblija jasno veli da Samsonova smrt ima ploda: svojom smrću svladava više protivnika negoli za svoga života (16,30). Kao što je svjesno i tražio, on ruši temelje neprijateljske kuće, uzdrma kuću protivničku u njezinim temeljima (16,26.29).

Treba očito zaključiti: ispunja ono poslanje koje mu je na početku zacrtano (13,5). I to je odsudno za Bogu posvećen život – ne jesam li imao ovakvu ili onakvu frizuru, jesam li se svidio, bio junak i osvajač, nego jesam li izvršio volju Božju, ostvarujem li ono veliko poslanje svojega života koje mi Bog daje i od mene zahtijeva.

U svojoj molitvi Samson spominje ključnu riječ: *svoje oči* (16,28). Oslijepili su ga, mučitelji su mu iskopali oči (16,21). Na strahovit način došao je tako do toga da se više ne može upravljati prema sudu svojih očiju – prema gledanju i onome što se vidi – kako je na početku svojega puta činio. (Možemo pitati i to, nije li njegova molba da osveti svoje oči na neki način molba da se osveti svojim očima?) U NZ Gospodin radikalno zahtijeva: "Ako te oko sablažnjava, iskopaj ga!" (Mt 5,29; 18,9; Mk 9,47).

Nipošto Samson nije savršen lik i svijetli uzor za nasljedovanje. Ipak, prisjetimo li se slike čovjeka koji je raširio ruke – desnicu desno i lijevicu lijevo – da pritisne stupove, i koji je

svojom smrću donio spas Izraelu, simbolika je to koja puno govori!

Plodonosan zavjet majke Ane (1 Sam 1s)

Dobro nam je poznata majka Ana – majka proroka Samuela. Pruža nam vjerojatno najplodniji i najbogatiji primjer zavjetovanja u Svetom pismu.

Zavjet koji Ana polaže zavjet je žene "srca natmurena, rastužena", kako njezin životni drug Elkana primjećuje (1 Sam 1,8), i "duše ogorčene", kako biblijski opis prikazuje (1,10). Žena je to koja gorko plače, plače i plače (1,7.8.10), pritisnuta i opterećena duha, ispunjena obiljem muke i jada, kako sama svjedoči (1,15). Nesretna ne samo u duši, nego i u tijelu, trpi od tipičnih psihosomatskih simptoma. Od muke ne može jesti, od produžena plača lice ima posljedice, zacijelo je izbrazdano suzama. Poremećaj je i to što ne govori. Nema nijedne njezine riječi, samo suze.

- **Psihosomatske tegobe**
- **Ima suparnicu, neplodna, muž nije utjeha**
- **Zavjet uronjen u molitvu**
  - **Dugačku 1,12.16**
  - **Tihu r. 13**
  - **Izlijeva dušu r.15**
- **Practicirana vjera; klanjanje 1,3.19.28**
- **Dobro pogledaj poniženje 1,11 usp. Izl 3,7**
  - **Pogledao je neznatnost Lk 1,48**
  - **“Tvoja službenica” 3x 1,11**
- **Plodovi:**
  - **Novo lice 1,18**
  - **Uslišanje: sjećanje 1,19, sin 20**
  - **Komunikacija**
  - **Samostalnost**
  - **Voditeljica zajednice**

Biblija razotkriva i etiologiju – *postanak* njezine muke. Već kod prva Anina spomena jasno je da ima suparnicu; odmah se navodi i to da je Ana neplodna (1 Sam 1,2) i bez prikrivanja Pismo ističe da je zatvorenost njezine utrobe Božje djelo (1,5.6). Po sebi ne može ispuniti prve Božje zapovijedi o rađanju, pa zacijelo sama osjeća odsutnost Božjega blagoslova, a još k tome njezina je suparnica zbog toga vrijeđa (1,6.7– suparnica koja svojim ponašanjem ne stječe nikakvu budućnost u povijesti Božjega naroda). Zavjetovani Anin pobožan muž, koji je ljubi i vidi njezino stanje, ne može ni biranim zalagajima (hebr. "osobit obrok" 1,5) ni svojom vlastitom osobom pružiti utjehe (1,8). Čeznja za majčinstvom duboka je i snažna. Dok svi slave na gozbi pred svetištem ona se povlači (1,9). Odlazi pred Gospodina.

Velika je pouka i ugodna utjeha u tome što je Anin zavjet *uronjen u molitvu* (1,10). To su njezine neposredne riječi Bogu. Silan je to korak naprijed prisjetimo li se Jakovljeva zavjeta. Njezina je molitva *dugačka* – potvrđuje biblijski opis (1,12) i svjedoči Ana naknadno (r. 16). Njezin zavjet uronjen je u tihu *molitvu u srcu* kod koje su se samo usne pomicala (r. 13), molitvu koja bijaše *izlijevanje vlastite duše pred Gospodinom* (r. 15). Molitva je to koje se nakon više godina i ona i svećenik Eli prisjećaju (r. 26).

Važnu podlogu i pozitivne okolnosti za dobro zavjetovanje Anin pružaju *religijska redovitost*, prakticiranje vjere. Ana je u zajednici u kojoj pobožni muž Elkana – svjedoči opis od početka (1,3) – redovito sa svima svojim hodočasti u svetište, klanja se (usp. 1,19.28), prinosi žrtve (usp. 2,19). Sveto pismo trostrukim ponavljanjem osobito kao kontekst polaganja i ispunjenja zavjeta postavlja *klanjanje* Bogu (1,3.19.28).

Sadržajem Anina je molitva važna jer se ona točno vraća na temeljni događaj Izlaska. Kod Mojsijeva zvanja Gospodin objavljuje "vidio sam, vidio – dobro sam vidio siromaštvo i poniženje svoga naroda" (ראה vidjeti 2x + עני poniženje Izl 3,7). Upravo tim riječima Ana izriče svoju molbu pokazujući odličnu molitvenu metodu. Ponavlja podvostručeni, naglašeni izričaj: "Dobro pogledaj!", a ponavlja i istu riječ za opis svoje nevolje (ראה 2x + עני 1 Sam 1,11). U isti mah riječi su nam to tako dobro znane jer se pretaču u svjedočanstvo Blažene Djevice Marije u Magnificatu: *pogledao* je Gospodin moju *neznatnost* (Lk 1,48). Što Ana moli, to je Majka Božja doživjela. Njoj je bliska, osim u kasnijem velikom hvalospjevu (1 Sam 2,1–10), i time što u svojoj zavjetnoj molitvi samu sebe jasno naziva službenicom Gospodnjom (3x "tvoja službenica" 1,11).

Plodovi Anina zavjetovanja višestruki su. Sveti tekst ističe njezino novo lice; psihosomatski simptomi nadvladani su. Ona sada može jesti, lice joj nije kao prije (1,18). Nakon zavjeta Bog uslišava njezinu molitvu. Molila je "sjeti me se" (1,11), a Pismo potom potvrđuje: "Gospodin je se sjetio" (1,19). Molila je sina (1,11) i dobila je sina (1,20) koji je u središtu njezina zavjeta.

Neposredni je plod njezina zavjetovanja sposobnost razgovora, uspostavljanje *kommunikacije*. Prije nema ni jedne njezine riječi. Nakon što je položila zavjet, Ana razgovara sa svećenikom Elijem. Kadra je, iznošenjem istine, obraniti se (1 Sam 1,15.16). Premda je uvredljivo i grubo optužena od osobe koja je religiozni autoritet i vlast ona, navikla na redovite uvrede, sada se uspješno brani. Postiže štoviše njegov zagovor (1,17). Ana nakon zavjetovanja razgovara i s mužem. Izriče svoju želju i nakanu (r. 22) i, gle, odmah nailazi na odobrenje (r. 23). Neće ići na hodočašće dokle god sina na prsima hrani. Nakon zavjeta Ana je došla do zadivljujuće samostalnosti. Donosi svoje odluke i nije više zarobljena i utopljena u diktat mase. Ona daje ime sinu i tumači ga (1,20). U zajednici u kojoj i prije i sada živi postaje subjekt, priznata kao osoba.

U idućem stupnju jasno je da nakon zavjeta majka Ana postaje i *voditeljicom* te iste *zajednice*. Kad naime sljedeći put idu na hodočašće – Pismo opisuje – ona je na vodećem položaju: ona uzima sina i sve što je potrebno, ona ga vodi u svetište (1,24) i ona govori svećeniku (r. 26.27).

Ana ispunja zavjet – predaje sina u Božju službu (1 Sam 1,28). Samuel je Gospodinu uzvraćen za sve dane svoga života. Kao što je izmoljen, tako je sada molitveno natrag posvećen. On Bogu služi (2,11.18). Majka Ana svojim vjernim ispunjenjem zavjeta podsjeća na to kako redovnički zavjet čistoće uključuje odricanje od roditeljstva. Odričemo se svoje

djece radi Boga.

Anino ispunjenje zavjeta bitan je napredak, korekcija i blagotvorna pouka s obzirom na *Abrahama* u času kada u svojem primordijalnom shvaćanju u prvi mah poseže za nožem da zakolje sina, nakon što ga je svezao i položio na oltar kao žrtvenu životinju (Post 22,10). Samuelu majka ne ugrožava život, ne odbacuje ga i ne prezire, ne ostavlja njegovoj sudbini, nego mu naprotiv – kako Pismo svjedoči – iz godine u godinu donosi odjeću (2,19). Dijete raste, majka prati. Njegov razvoj nije zaustavljen i dokinut. Dapače – sveti tekst ističe i ponavlja da je Samuel rastao, bivao sve veći i veći čovjek – kod Boga i kod ljudi (2,21.26).

- **Samuel uzvraćen 1,28**
  - **Bogu služi 2,11.18**
  - **Korekcija za Post 22**
  - **Ana donosi odjeću 2,19**
  - **Samuel raste 2,21.26**
- **Plodovi:**
  - **Univerzalna moliteljica**
    - **Bog vlada krugom zemaljskim 2,8**
    - **Luk junaka se lomi 2,4**
    - **Bog izvodi iz grobne jame 2,6**
  - **Blagoslov za cijelu zajednicu 2,20**

I ispunjenje zavjeta ima svoje *nove plodove*. Ana, kako je znano, postaje univerzalna moliteljica koja nipošto više nije skućena na osobnu povijest i problematiku. Samo u jednom retku svoga hvalospjeva ona spominje nerotkinju koja sada rađa (2,5). Ana u svojim širokim vidicima sada gleda na Boga koji ima vlast nad krugom zemaljskim (2,8) i nad pravednošću cjelokupne strukture društva. Njezina tema sada su lukovi junaka koji se lome (2,4) i kralj, pomazanik Gospodnji (r. 10). Ispunivši zavjet Ana postaje osim toga eminentna navjestiteljica uskrsnuća kad s najoštrijom preciznošću govori kako Bog mrtve oživljuje i izvodi čovjeka iz grobne jame (2,6). Ima li u cijelom SZ tako precizne slike i najave Kristova uskrsnuća?

Ana i Elkana, napokon, nakon njezina zavjeta zarađuju svećenički *blagoslov* za cijelu svoju zajednicu i za podmladak koji će doći (2,20).

Jakov – nov čovjek

Valja nam se na kraju zaključno vratiti Jakovu s početka kako bismo uočili i naglasili da zavjetovanje obilježava početak jednoga puta koji traži napredak i razvoj, rješavanje nakupljenih zadataka, stvaranje budućnosti i izvršenje velikoga poslanja. Sam Bog naknadno potvrđuje da je Jakovljevi zavjet priznao (Post 31,13). Riječi su to u viđenju o kojem Jakov izvješćuje Leu i Rahelu kada ga Bog šalje natrag u domovinu. Morat će Jakov doći do pomirenja s bratom, i to tek kad mu je sunce ogranulo nakon borbe s neznancem (32,32). Dugačak je put čišćenja prošao u tuđini, postao je voditelj velike zajednice. Njegov molitveni život napreduje što se osobito vidi u molitvi pred susret s bratom kad iskreno Bogu govori o svom stanju (Post 32,10–13).

Da je Jakov postao nov čovjek, premda nije nipošto još dosegao kraj svojega puta, očituje se osobito na povratku u domovinu. Doživljava nov susret s Bogom nakon što je doista počeo slušati Božji glas i izvršavati njegovu volju (Post 35,9–13). Uviđa i priznaje pred Bogom da je on doista s njime (Post 35,3; usp. 31,5), tako sada i Jakov zavjet ispunja – svoj dio pogodbe – uklanjajući kumire (35,4). U novom susretu s Bogom Jakov ne mora više reći svoje ime, sada je jasno tko je (35,10). Nema više laži kao pred ocem, i ne treba sam ustvrditi tko je kao pred

neznancem. A Gospodin sa svoje strane ne samo da potvrđuje njegovo novo ime koje znači "borit će se Bog" (r. 10), nego mu sada i on otkriva *svoje božansko ime* (r. 11) koje u noćnoj

borbi s neznancem još nije smio čuti. Bitna svrha i mjerilo zavjetovanja jest ulazak u duboku bliskost s Bogom, otkriti njegovo pravo lice.

Za Jakova ovo je pravo novo stvaranje. Njegov put doveo ga je do toga da bude kao u prvi dan kad je čovjek stvoren: Bog mu daje blagoslov i izriče prvu zapovijed o plodnosti. Jakov prima blagoslov (35,9) – ne na prijevaru (Post 27), ne u vojujući vlastitom snagom

(Post 32). Jakov je spreman čuti objavu o zemlji i o potomstvu. Sada je pripravan na silan projekt koji sjaji isto onako kao u početku: "Budi plodan!" (35,11), i onako kako će ga sveti Učitelj potvrditi: Izabrao sam vas da idete i rod donosite! (Iv 15,16). Redovnički život koji je na mjestima ključnim za život Božjega naroda plodan je.

Tema ovogodišnjih redovničkih dana jest: "Jeste li sretni?" Sažmimo stoga ova biblijska promišljanja u tri glavna poučka o tome kako biti sretan u redovničkom životu: Ne trguj s Bogom! Okoristi se odgojem! Ne optužuj zajednicu!

(16.09.2011. redigirano: 24. 09. 2011.)

Niko Bilić SJ
www.amdg.eu